

Tulemusvaldkond	Tervis (TE)
Tulemusvaldkonna eesmärk	Eesti inimeste tervena elatud eluiga on kasvanud
Valdkonna arengukava	Rahvastiku tervise arengukava 2009–2020 (RTA) ¹
Programmi nimi	Keskonnatervise programm (TE01)
Programmi eesmärk	Elukeskkonnast tulenevad terviseriskid on vähenenud
Elluviimise periood	2019–2022
Peavastutaja	Sotsiaalministeerium (SoM)
Kaasvastutajad	Terviseamet (TA)

Sissejuhatus

Tervise tulemusvaldkonna keskkonnatervise programm on koostatud rahvastiku tervise arengukava 2009–2020 elluviimiseks ja eesmärkide saavutamiseks. Programm toetab otseselt arengukava III alaeesmärgi saavutamist.

Rahvastiku tervise arengukava 2009–2020				
Tervena elatud eluiga on Eestis aastaks 2020 pikenenud meestel keskmiselt 60 ja naistel 65 eluaastani ning keskmine eeldatav eluiga on pikenenud meestel 75 ja naistel 84 eluaastani				
Sotsiaalne sidusus ja võrdsed võimalused Alaeesmärk 1: Sotsiaalne sidusus on suurenenud ja ebavõrdsus tervises vähenenud	Laste ja noorte turvaline areng Alaeesmärk 2: Laste ja noorte suremus ja psüühika- ning käitumishäirete esmahaigestumus on vähenenud ning noored annavad oma tervisele järjest positiivsema hinnangu	Tervislik elu-, töö- ja õpikeskkond Alaeesmärk 3: Elu-, õpi- ja töökeskkonnast tulenevad terviseriskid on vähenenud	Tervislik eluviis Alaeesmärk 4: Elanikkonna kehaline aktiivsus on tõusnud, toitumine on muutunud tasakaalustatumaks ja riskikäitumine on vähenenud	Tervishoiu-süsteemi areng Alaeesmärk 5: Kõikidele abivajajatele on kindlustatud kvaliteetsete tervishoiuteenuste kättesaadavus

Programm keskendub keskkonnatervise edendamisele.

Seosed rahvastiku tervise arengukava 2009–2020 programmidega:

- **Terviseriskide programm** käsitleb ühisosana rahvatervise seaduse ja selle rakendusaktide väljatöötamist ning tubakatarvitamise vähendamisele suunatud teavitustööd.
- **Tervishoiusüsteemi programm** käsitleb ühisosana antibiootikumide kasutamise alase teadlikkuse suurendamist.

Seosed teiste arengukavadega:

- **Põlevkivi kasutamise riiklik arengukava 2016–2030** käsitleb põlevkivi kaevandamise tervise mõju seotud tegevusi.
- **Heaolu arengukava 2016–2023** hõlmab ühisosana töökeskkonna nõudeid.

¹ Rahvastiku tervise arengukava 2009–2020 <http://sm.ee/et/rahvastiku-tervise-arengukava-2009-2020>

- **Eesti keskkonnastrateegia aastani 2030** määrab kindlaks pikaajalised arengusuunad kogu elukeskkonna hea seisundi hoidmiseks, panustades keskkonnatervise valdkonda.
- **Kliimamuutustega kohanemise arengukava aastani 2030** käsitleb info-, seire- ja tugisüsteemide arendamist ning tegevusplaanide koostamist kliimamuutustest tingitud terviseriskide juhtimise tõhustamiseks ja maandamiseks.
- **Maaeluministeriumi arengukava 2017–2020** visioon on, et Eestis on elujõuline, konkurentsivõimelise põllu- ja kalamajandusega maapiirkond, mis tagab ohutu toidu ja tarbijate rahulolu.
- **Kiirgusohutuse riikliku arengukava 2018–2027, sh radooni riikliku tegevuskava** peaesmärk on suure radooniriskiga töökohtades ja üldkasutatavates ehitistes radoonikiiritusest põhjustatud terviseriskide minimeerimine.

Programmi eesmärk, mõõdikud ja eelarve

Programmi eesmärk: elukeskkonnast tulenevad terviseriskid on vähenenud.

Indikaator	Tegelik tase	2019	2020	2021	2022
2-aastaste laste hõlmatus leetrid-mumps-punetised (MMR) immuniseerimisega² <i>Allikas: Terviseamet</i>	93,3% (2017. a)	95%	95%	95%	95%
Immuniseerimiskavas näidatud sihtrühmas vaktsineeritud olevate isikute osakaal³ <i>Allikas: Terviseamet</i>	93,6% (2017. a)	95%	95%	95%	95%
Ühisveevärgi joogiveega varustatud elanikkonna osakaal <i>Allikas: Terviseamet</i>	89,13% (2016. a)	90%	91%	92%	93%
Koolide vastavus valgustatuse nõuetele <i>Allikas: Terviseamet</i>	96% (2016. a)	97%	97%	97%	99%
Nõuetele vastavaid kemikaale turustavate ettevõtjate osakaal kontrollitud ettevõtjate arvust <i>Allikas: Terviseamet</i>	54% (2016. a)	55%	56%	57%	58%

Programmi eelarve*

Eelarve jaotus	2018	2019	Muutus, eur	Muutus, %	2020	2021	2022
Tulud	1 835 000	1 945 000	110 000	6,0%	1 951 000	1 956 000	1 966 000
Kulud	- 10 967 000	- 7 020 000	- 3 947 000	-36,0%	- 7 410 000	- 7 446 000	- 7 442 000
<i>sh välistoetused ja kaasrahastus</i>	- 26 000	- 26 000	0	0,0%	- 26 000	- 26 000	- 26 000
Mitterahalised kulud	- 392 000	- 392 000	0	0,0%	- 392 000	- 392 000	- 392 000

* Detailne iga teenuse eelarve ja muutus võrreldes 2018. aastaga on toodud programmi rahastamiskavas.

Keskkonnatervise programmi tuludes on planeeritud Terviseameti laborite majandustegevusest laekuv tulu 1 802 000 eurot ja Terviseameti riigilõivud 116 000 eurot. Riigilõiv on seotud biotsiidiseaduse alusel biotsiidi turustusloa taotlemise, registreerimise, tunnustamise ja muutmisega. Lisaks on tuludes horisontaalsest tehnilisest abist Sotsiaalministeeriumi eelarvesse kavandatud 22 000 eurot välisvahendeid ja 4000 eurot kaasfinantseerimise vahendeid. Sunniraha on programmi tuludesse planeeritud 1000 eurot.

Teenuste maksumus kujuneb teenuse osutamisega seotud otsestest kuludest (nt inimestele suunatavatest toetustest või teenusekohtade ülalpidamisest) ja teenuse osutamisega seotud kaudsetest kuludest (teenust osutava asutuse personali ja majandamiskuludest).

Investeeringute eelarve kajastatakse programmi, meetme ja tegevuse tasemel. Programmide teenuste hinnas sisaldub põhivara kulum. Teenuse hindades kajastatakse amortisatsioonikulu seetõttu, et kanda investeering kuluks soetatava põhivara kasuliku eluea jooksul. Põhivara kulum kajastatakse programmi, meetme ja tegevuse tasemel mitterahalistes kuludes.

² Mõõdik näitab leetrid-mumps-punetised (MMR) vaktsiiniga immuniseeritud 2-aastaste laste osakaalu.

³ 2-aastaste laste hõlmatus immuniseerimiskava 6 vaktsiiniga (erinevate vaktsiinidega hõlmamise keskmine näitaja)

Olukorra lühianalüüs

Keskkonnatervis on rahvatervise valdkond, mis on suunatud inimese tervist otseselt või kaudselt mõjutavate keskkonnategurite, sh ohutegurite tervisemõju hindamisele ning terviseriskide ohjamisele ja ennetamisele. Keskkonnatervise all mõeldakse inimeste tervist sõltuvalt keskkonnast ja keskkonna muutmist inimeste tervisele soodsamaks.

Inimest ümbritsev keskkond mõjutab terviseseisundit sageli enam, kui seda tajutakse. Elukeskkonda võivad mõjutada erinevad ohutegurid (keemilised, füüsikalised, bioloogilised) peamiselt toodetest, ehitistest, rajatistest, sõidukitest ja tööstusettevõtetest. Eelnimetatud ohuteguritega puutub inimene kokku kas vahetu kontakti, õhu, vee või toidu kaudu. Samuti võib kontakt ohuteguritega toimuda teiste inimeste või loomade kaudu. Elukeskkonnast tulenevate ohutegurite negatiivne mõju võib ilmneda tihti alles aastate pärast (näiteks areneb välja allergia, närvikahjustus või kasvaja). Sageli mõjutab inimese tervist samal ajal mitu keskkonnast tulenevat ohutegurit. Seega on keskkonna mõju tervisele kompleksne ning sõltub nii keskkonnategurite iseloomust kui ka ajast, mille jooksul nad tervist mõjutavad.

Elukeskkonna all ei käsitata sotsiaalseid ja psühhosotsiaalseid keskkonnategureid, vaid keskendutakse looduslikust ja tehiskeskkonnast tulenevate bioloogiliste, keemiliste ja füüsikaliste tegurite negatiivsele mõjule inimese tervisele.

Inimeste tervist mõjutab oluliselt väljaspool inimorganismi asuv keskkond füüsikaliste, bioloogiliste ja keemiliste teguritega, mille mõju tervisele ilmneb sageli alles aastate pärast. Hinnanguliselt on kuni kolmandik rahvastiku tervisekaotusest otseselt seotud elukeskkonnast tulenevate teguritega, mistõttu on oluline pöörata tähelepanu keskkonna ohuteguritele, nendest põhjustatud riskide hindamisele ja juhtimisele. Keskkonna ohuteguritest tulenevate probleemide ennetamiseks ja avaldunud mõjude ohjamiseks on oluline koostöö erinevate sektorite vahel. Näiteks mõjutavad keskkonnatervist oma poliitika ja regulatsioonide väljatöötamisega Keskkonnaministeerium (välisõhu kaitse, kiirgusohutus jm), Maaeluministeerium (toiduohutus) ning Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium (hoonete sisekliima). Käesolevas programmdokumendis keskendutakse üksnes Sotsiaalministeeriumi valitsemisala keskkonnatervise valdkonna küsimustele.

Rahvastiku tervise arengukava 2009–2020 loomisest alates on paranenud elukeskkonnast lähtuvate terviseriskide hindamise, juhtimise ja teavitamise süsteemi ning inimese tervist soodustava käitumise ja tervist toetava keskkonna arendamine. 2013. aastal loodi Terviseameti juurde keskkonnatervise uuringute keskus (KTUK)⁴, et koguda ja töödelda andmeid keskkonnategurite ja epidemioloogilise olukorra kohta, teha ja/või korraldada riskihindamist ja tervisemõjude analüüside tegemist ning koostada tõenduspõhiseid ettepanekuid eri valdkondade poliitika sidusgruppide strateegiliste eesmärkide määramiseks keskkonnatervise valdkonnas. Lisaks on Terviseamet koostanud ohuproгноosid keskkonnatervise, kemikaali- ja tooteohutuse ning nakkushaiguste seire ja epideemiatõrje valdkonnas. Ohuproгноosid aitavad ohuteguritega seotud riske ja ohtu maandada ning järelevalvetööd tõhustada. Enam keskendutakse keskkonnatervise probleemide ennetamisele riskihindamise kontekstis, seda eri sektorites. Planeerimise protsessides võetakse inimese tervist ja terviseriske arvesse rohkem kui varem ning rakendatakse vastavaid meetmeid võimalike tervisemõjude vältimiseks ja ohjamiseks. Sõltumata saavutatud edusammudest ja positiivsetest muutustest on terviseriskide hindamise temaatika veel lapsekingades ja vajab edasist juurutamist.

Elanikkonna kindlustamine ohutu ja tervisliku joogiveega on üks keskkonnatervise valdkonna prioriteete. Terviseameti viimastel andmetel kasutab ligikaudu 89,13% elanikest ühisveevärgi vett,

⁴ Alates 2017. aastast on KTUK tegevused tagatud Terviseameti keskkonnatervise osakonna koosseisus.

ülejäanud osa saab vett individuaalsetest madalamatest puur- ja salvkaevudest. 98,1% ühisveevärgi tarbijatest saavad kvaliteedinõuetele vastavat joogivett. Suurem osa mittevastavustest on seotud indikaatornäitajatega (nt raud), mis ei kujuta terviseohtu. Suured investeeringud ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni rekonstrueerimisse ning arendamisse on olnud vajalikud, et tagada inimeste tervisele ohutu ja kvaliteetne joogivesi. Kuna Euroopa Liidu investeeringud veetaristusse ei ole igavesed ja keskkonna saastekoormus kasvab, on järgmise perioodi lahendamist vajav probleem tervisele ohutu joogivee kvaliteedi säilitamine. Väljatöötamisel on ka joogivee radionukliidide sisaldusest põhjustatud terviseriskihinnangu meetoodika, mis peaks andma vastuse, kui põhjendatud on joogivee puhastamine radionukliididest. Suplusvee kvaliteet on Eestis aastate jooksul olnud stabiilne ja hea, kuid probleemiks on pidevalt vähenevate avalike supluskohtade arv, tuleb leida lahendus kuidas avalike supluskohtade arvu kasvatada (avalikes supluskohtades toimib nõuetele vastavuse seire).

Kemikaaliohutus on horisontaalse iseloomuga puudutades nii avalikku- kui ka erasektorit. Kemikaaliohutuse valdkonna suurimaks väljakutseks riigile on ohtlike kemikaalide kaasa arvatud biotsiidide omaduste, kokkupuute, kasutusala ja riskijuhtimismeetmete hindamine, st Terviseameti võimekus hinnata, kas tööstus on esitanud piisavalt teaduspõhist informatsiooni hindamiseks ohutu, võimalikku riski kasutamisel ja võtnud tarvitusele vajalikud riskijuhtimismeetmed. Keemiaettevõtted vastutavad kemikaalide käitlemise eest kogu tarneahelas kuni jäätmetena kõrvaldamiseni. Eesti ettevõtetele on jätkuvalt väljakutseks tulla toime turul konkurentsivõime säilitamisega, täiendada jooksvalt kemikaalide ja toodete registreerimiseks esitatud teavet, tõsta teabe kvaliteeti, kasutada ohutumaid alternatiivseid aineid ning maandada tootmisel ja kasutamisel tekkivaid riske. Hea kvaliteediga kemikaaliteave on tööstuse eduteguriks, see suurendab avalikult levitatavate andmete usaldusväärsust ja edendab kemikaalide ohutut kasutamist. Terviseameti riiklike kasutajatugede kaudu nõustatakse erinevaid sihtgrupe, eelkõige Eesti väikeettevõtteid kuid ka avalikkust kemikaaliohutuskes kehtivatest nõuetest.

Kemikaaliohutusest on regulaarselt korraldatud teabepäevi. Teabepäevade mõju sihtrühmade teadlikkuse suurendamisele on olnud positiivne. Seda tõestab teabepäevadest osavõtt (keskmiselt osaleb ühel teabepäeval 100 inimest) ja osalejate tagasiside, mille kohaselt on üritusi hinnatud väga kõrgelt ning märgitud, et teabepäevi tuleks tulevikus korrata.

Riiklik valmisolek nakkushaiguste leviku tõkestamiseks ning epideemiateks ja pandeemiateks on paranenud, aga selle tugevdamine on jätkuvalt prioriteet. Olemas on epideemia ja hädaolukorra riskianalüüs ning plaan, mida uuendatakse. Planeerimisprotsess riskide analüüsimiseks ja valmisolekuks on järjepidev. Elutähtsa teenuse osutajatena on paranenud haiglate ja kiirabi valmisolek. Lisaks on paranenud Terviseameti laboratoorne võimekus (diagnoosida ja uurida kõrgelt patogeenseid mikroorganisme). Antimikroobne resistentsus (AMR) on kujunenud üldiseks rahvatervise probleemiks, millega tuleb esmajärjekorras tegeleda. Ravimresistentsete mikroobide levik ja resistentsuse ulatus on viimastel aastakümnetel kogu maailmas oluliselt kasvanud. Resistentsete mikroobide põhjustatud haiguste korral halvenevad sageli oluliselt võimalused haiguseid ravida. See omakorda põhjustab haigusjuhtumite pikenemist ning halvendab haigestunud inimeste/loomade elukvaliteeti, samuti sagenevad surmajuhtumid. AMR toob seetõttu kaasa olulisi majanduslikke tagajärgi tervisesektorile (tervishoiukulutuste kasvamine). Samuti on kasvav probleem nakkushaiguste leviku tõkestamiseks biotsiidide (nt desinfektsioonivahendite) toimeainetele resistentsus.

Maailma Terviseorganisatsiooni soovitatud tasemest (95%) allapoole on jätkuvalt vähenenud 2-aastaste laste hõlmatus **leetrid-mumps-punetised (MMR) immuniseerimisega**, jõudes 2015. aastaks 93,2%-ni (2014. aastal 93,4%). Muude immuniseerimiskava vaktsineerimiste osas jätkus sarnane trend ning vaktsineerimata laste osakaal suurenes: 2-aastaste laste immuniseerimisega hõlmatus difteeria, teetanuse, läkaköha ja lastehalvatustõve vastu oli 2015. aastal 94% (2014. aastal 94,5%), B-viirushepatiidi vastu 93,4% (2014. aastal 94,1%) ja hemofiilnakkuse vastu

94,1% (2014. aastal 95%). **2018. aastast lisandus immuniseerimiskavasse 12- ja 14-aastaste tütarlaste vaksineerimine inimese papilloomviiruse (HPV) vastu.** Vaksineerimisalase teadlikkuse suurendamiseks tehakse pidevat teavitustegevust nii tervishoiuteenuse osutajate kui ka üldelanikkonna seas: väljastatakse trükiseid ja infomaterjale, korraldatakse iga-aastaseid seminare tervishoiutöötajatele, olemas on veebileht vaksineeri.ee.

Menetluses on uue rahvatervise seaduse (RterS) eelnõu, mille algatamise eesmärk on rahvatervise (sh keskkonnatervise) valdkonna regulatsiooni uuendamine ja ajakohastamine, sh inimeste tervise kõrgetasemelise kaitse tagamine, elanike eeldatava ja tervena elatud eluea pikenemine, terviseriskide ja tervisekahjustuste vähenemine ja tõhus vältimine, ebavõrdsuse vähenemine tervises seisundis, positiivsed muudatused rahvastiku tervisekäitumises ning üldine tervist toetav keskkond Eestis. Uues RTerS-is on käsitletud keskkonnatervise valdkonda senisest laiemalt ning lisaks tervisekaitsega seotud ülesannetele on seaduse tasemel sätestatud riigi kohustus isikuid ja asutusi keskkonnatervise valdkonnas nõustada ning juhendada, et aidata ennetada ebasoovitavaid tervisemõjusid.

Muu hulgas sätestatakse RterS-iga KOV-ide ühiselt täidetavad ülesanded (haldusreformi kontekstis). KOV-idele pannakse ühine ülesanne koostada maakonna või piirkonna tervise- ja heaoluprofiil ning arvestada selles sisalduvat teavet maakonna või piirkonna arengustrateegia koostamisel. Tervise- ja heaoluprofiili koostamine on vajalik teatud territooriumi elanike tervisest ning seda mõjutavatest teguritest ülevaate saamiseks. Tervise- ja heaoluprofiili koostatud andmed aitavad mõista, milliseid tegevusi tuleb planeerida ja ellu viia, et suurendada elanikkonna heaolu ja parandada inimeste elukvaliteeti ning seeläbi parandada ka piirkonna elanike tervisenäitajaid.

Peamised probleemid:

- Inimesed on vähe teadlikud elukeskkonnast tulenevatest terviseriskidest ja nende maandamise meetmetest. Laialt on levinud alternatiivsed mittetõenduspõhised käitumisviisid ja uskumused (nt vaksineerimise vastased, MMS).
- Elukeskkonnas esinevate ohutegurite mõju olulisusest inimese tervisele ei ole süsteemset ülevaadet ja ohutegurite kohta ei koguta andmeid süstemaatiliselt.
- Elukeskkonnast lähtuvate terviseriskide hindamise, juhtimise ja teavitamise süsteem ning inimese tervist soodustava käitumise ja tervist toetava keskkonna arendamine vajab ajakohastamist.
- Riiklik valmisolek nakkushaiguste leviku tõkestamiseks ning epideemiateks ja pandeemiateks vajab tugevdamist.
- Toote-, teenuse- ja kemikaaliohutuse ning tervisekaitse nõuete täitmise järelevalve peab tuginema riskianalüüsile ning vajaduse korral tuleb tegevusi tõhustada.
- Vaksineerimisega hõlmatus on olnud pidevas langustrendis.
- Oluliste patogeenide ravimresistentsuse tekke ja leviku ohjamine.
- Illu- ja isikuteenuste osutamise potentsiaalsed riskid inimese tervisele.
- Elukeskkond sotsiaalasutustes (eriti üldhooldekodudes) vajab parendamist. Näiteks ruumide ülerahvastatuse ja ruumide sisustamise probleemid, tervishoiuteenuse kättesaadavusega seotud probleemid.

Meede 1.1. Tervist toetava elukeskkonna arendamine ja elukeskkonnast tulenevate terviseriskide vähendamine

Tegevus 1.1.1. Tervise säilimist ja parendamist soodustava elukeskkonna poliitika kujundamine ja elluviimise korraldamine

Indikaator	Tegelik tase	2019	2020	2021	2022
Tervise säilimist ja parendamist soodustava elukeskkonna poliitika on kujundatud ja elluviimine korraldatud <i>Allikas: Sotsiaalministeerium</i>	jah	jah	jah	jah	jah

97 Säästva ja tervist toetava ning parendava elukeskkonna reguleerimine ning terviseteadlikkuse edendamine (SoM)

Tervist toetava elukeskkonna arendamiseks ja elukeskkonnast tulenevate terviseriskide vähendamiseks kujundatakse ning viiakse ellu keskkonnatervise poliitikat. Perioodi 2019–2022 märksõnadeks on vaktsineerimisega hõlmatus parandamine, sh immuniseerimisalase teavitustöö tõhustamine, oluliste patogeene ravimresistentsuse (AMR) tekke ja leviku ohjamine, muudatused tervishoiuteenuse osutamisega seotud nakkushaiguste ennetamise ja seire korraldamises, inimeste teadlikkuse suurendamine elukeskkonnast tulenevatest terviseriskidest ja nende maandamise meetmetest, sh kemikaaliohutuse teabepäevad spetsialistidele, elukeskkonnast lähtuvate terviseriskide hindamise, juhtimise ja teavitamise süsteemi tugevdamine ja elukeskkonnas esinevate ohutegurite mõjude olulisusest ülevaate saamine (nt põlevkivi tervisemõju), ilu- ja isikuteenuste osutamise potentsiaalsete riskide vähendamine jm. Oluliseks tegevuseks on uue RterS-i ja selle rakendusaktide valmimine ja rakendamine. RterS-i eelnõuga kehtestatakse 19 rakendusakti, sh suuremate sisuliste muudatustega näiteks hoolekandetasutuste tervisekaitse nõuded, ujulate, basseinate ja veekeskuste tervisekaitse nõuded, nõuded balneoloogilistes protseduurides kasutatavale mudale ja selle käitlemisele, nõuded toitlustamisele lastetasutustes ja nõuded lapsehooldusvahenditele. Uues RterS-is kavandatakse keskkonnatervise valdkonda käsitleda senisest laiemalt ning lisaks tervisekaitsega seotud ülesannetele on seaduse tasemel sätestatud riigi kohustus isikuid ja asutusi keskkonnatervise valdkonnas nõustada ning juhendada, et aidata ennetada ebasoovitavaid tervisemõjusid.

Tegevus 1.1.2. Keskkonnatervise riskide hindamine, ennetamine ja ohjamine ning järelevalve

Indikaator	Tegelik tase	2019	2020	2021	2022
Vee terviseohutuse infosüsteemiga liitunud veevärkide osakaal, millel on üle 5000 tarbija ⁵ <i>Allikas: Terviseamet</i>	70,3% (2016. a)	80%	85%	95%	95%
Joogiveest tingitud haiguspuhangute esinemine ⁶ <i>Allikas: Terviseamet</i>	0 (2015. a)	0	0	0	0
Supluskohtade suplusvee kvaliteet („väga heasse“ ja „heasse“ klassi kuuluvate supluskohtade osakaal) ⁷ <i>Allikas: Terviseamet</i>	84,6% (2017. a)	85%	85%	85%	85%

⁵ Mõõdik näitab mitu protsenti üle 5000 tarbijaga veevärkidest on liitunud vee terviseohutuse infosüsteemiga.

⁶ Mõõdik näitab mitu joogivee kaudu levivat haiguspuhangut on nimetatud aastal registreeritud. Näitaja on oluline ennetusmeetmete ja Terviseameti järelevalvetegevuste efektiivsuse hindamisel. Tegu on valveindikaatoriga, vastavaid puhanguid ei tohi olla, sest joogivee kaudu levib nakkus väga kiiresti väga paljudele inimestele.

⁷ Mõõdik näitab mitu protsenti Terviseameti poolt kontrollitud supluskohtade suplusveest kuulus „väga heasse“ ja „heasse“ klassi ehk kui paljud vastasid kehtestatud nõuetele.

Turul ringlevate kemikaalide vastavus nõuetele, %⁸ <i>Allikas: Terviseamet</i>	76% (2015. a)	79%	80%	80%	80%
Teenuste vastavus nõuetele, % <i>Allikas: Terviseamet</i>	72% (2015. a)	76%	80%	85%	85%
Toodete vastavus nõuetele, % <i>Allikas: Terviseamet</i>	60% (2015. a)	61%	62%	63%	64%

Tervist toetava elukeskkonna arendamise ja elukeskkonnast tulenevate terviseriskide vähendamiseks teeb Terviseamet riiklikku järelevalvet ning korraldab terviseriskialast hindamist ja nõustamist veeohutuse, kemikaaliohutuse, tervisekaitse, välis- ja siseõhu, nakkushaiguste seire ja epideemiatorje jm valdkondades.

Keskkonnatervise riskid on seotud järgmiste ohuteguritega:

- füüsikalised tegurid (nt ioniseeriv ja mitteioniseeriv kiirgus, müra, vibratsioon, temperatuur, õhu liikumise kiirus, niiskus),
- keemilised tegurid (nt kemikaalid, sh tubakatooted ja e-vedelikud, kas otsese kokkupuute või saastunud õhu, toidu, vee kaudu),
- bioloogilised tegurid (nt mikroorganismid, parasiidid joogivee, toidu, sise- ja välisõhu, suplusvee, pinnase kaudu).

85 Hea laboritava funktsiooni rahastamine (SoM)

Hea laboritava ehk *Good Laboratory Practice* (GLP) on kvaliteedisüsteem, mida rakendatakse kemikaali terviseohutuse ja keskkonnaohutuse mittekliinilisel uuringul. Uuritavad kemikaalid võivad kuuluda näiteks ravimite, veterinaarravimite, kosmeetikatoodete, taimekaitsevahendite või toidu koostisesse. Hea laboritava kvaliteedisüsteemi nõue testidele/analüüsidele on kohustuslik kõigile biotsiidide ja nende toimeainete hindamiseks esitatavale teabele⁹. Teenuse aluseks on kemikaaliseadus.

143 Vee terviseohutuse korraldamine (TA)

Terviseamet täidab pädeva asutuse ülesandeid, korraldab joogi- ja suplusvee seiret, reageerib veega seotud ohuolukordadele, kogub ja avalikustab vee kvaliteedinõuetele vastavuse andmeid ning tegeleb nõustamisega. Teenuse aluseks on rahvatervise seadus ja veeseadus ning nendega seotud õigusaktid.

145 Haridus- ja sotsiaalasutuste terviseohutuse korraldamine (TA)

Terviseamet korraldab ja teostab järelevalvet haridus- ja sotsiaalasutustes tervisekaitsenõuete täitmise üle, nõustab ning annab soovitusi terviseohtude kõrvaldamiseks, väljastab hinnanguid lähtuvalt rahvatervise seadusest.

279 Planeeringute ja füüsikalistest teguritest (v.a ioniseeriv kiirgus) tingitud terviseohtude hindamine (TA)

Terviseamet, lähtudes oma pädevusvaldkonnast, kooskõlastab strateegilise keskkonnamõju hindamise aruandeid (KMH/KSH) (keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse alusel), hindab ja avaldab arvamusi planeeringute vastavuse kohta tervisekaitsenõuetele (planeerimisseaduse alusel); väljastab sagedusloa tingimuste ja raadiosaateseadme paigaldamise tingimuste kooskõlastusi elektroonilise side seaduse ja rahvatervise seaduse alusel; korraldab riiklikku järelevalvet füüsikaliste tegurite (v.a ioniseeriv kiirgus) üle.

151 Biotsiidi registreerimistunnistuste ja lubade taotlemine, detergendi turustamiseks erandi taotlemine (TA)

⁸ Mõõdik näitab mitu protsenti turul müüdavatest/kasutatavatest keemiatoodetest, mille üle Terviseamet tegi järelevalvet, vastas kehtestatud nõuetele.

⁹ Guidance on the Biocidal Products Regulation

https://echa.europa.eu/documents/10162/23036412/bpr_guidance_ir_part_vol_i_part_a_en.pdf/35e5761b-8a4a-454a-bfd7-f04b41aa9f2a

Terviseamet pädeva asutusena korraldab biotsiidiseaduse alusel riigilõivuga maksustatavate teenuste osutamist: biotsiidi registreerimistunnistuste ja lubade väljastamine, detergendi turustamiseks erandi taotluse läbivaatamine.

152 Kemikaalide turustamiseelsete tegevuste korraldamise taotlemine (TA)

Terviseamet pädeva asutusena korraldab kemikaalide (sh biotsiidide ja nende toimeainete) registreerimise, hindamise, autoriseerimise, heakskiitmise ja kasutamisega seotud toiminguid ning nõustab kemikaalide (sh biotsiidide ja detergientide) kasutajaid ja käitlejaid. Teenuse korraldamise aluseks on kemikaaliseadus ning sellega seotud õigusaktid.

153 Toodete terviseohutuse korraldamine (TA)

Terviseamet pädeva asutusena korraldab ja teostab toote nõuetele vastavuse seaduse ja vastavate eriseaduste ning EL-i määruste alusel kaupade (kosmeetika, mänguasjade, laste hooldusvahendite, kemikaalide, biotsiidide, detergientide) nõuetele vastavuse hindamist ja järelevalvet.

154 Ilu-, isiku- ja majutusteenuste terviseohutuse ja hügieeninõuete järelevalve (TA)

Terviseamet korraldab järelevalvet kahjuritõrje- (biotsiidiseaduse alusel), majutus- (turismiseaduse alusel) ning ilu- ja isikuteenuse (rahvatervise seaduse alusel) üle ning nõustab tarbijaid ja käitlejaid.

233 Tasuliste tervisekaitseteenuste saamine (TA)

Keemiliste, mikrobioloogiliste, virooloogiliste ja parasitoloogiliste uuringute, füüsikaliste tegurite mõõtmise ja muude tervisekaitsetoimingute (rahvatervise seaduse alusel) osutamine laborite võimekuse hoidmiseks ja riikliku järelevalve tagamiseks.

Meede 1.2. Nakkushaiguste seire, ennetamise ja tõrje korraldamine

Tegevus 1.2.1. Nakkushaiguste seiramine, ennetamine ja tõrjumine ning riikliku immuniseerimiskava rakendamine

Indikaator	Tegelik tase	2019	2020	2021	2022
Puudub leetrite, punetiste ja poliomüeliidi kohalik levik¹⁰ <i>Allikas: Terviseamet</i>	0 (2016. a)	0	0	0	0
Gripi sentinell-seire süsteem hõlmab vähemalt 10% elanikkonnast¹¹ <i>Allikas: Terviseamet</i>	10,4% (2016. a)	10	10	10	10
7–14-aastaste hõlmatus II revaktsineerimisega difteeria, teetanuse, läkakõha ja poliomüeliidi vastu <i>Allikas: Terviseamet</i>	90%	90%	90%	90%	90%
1–aastaste laste hõlmatus difteeria, teetanus, läkakõha, poliomüeliit, B-viirushepatiit, Hib vaktsineerimisega <i>Allikas: Terviseamet</i>	93% (2016. a)	≥94%	≥95%	≥95%	≥95%
1–aastaste laste hõlmatus rotaviirusnakkuse vaktsineerimisega¹² <i>Allikas: Terviseamet</i>	86,8% (2016. a)	80%	85%	85%	90%
14–aastaste laste hõlmatus leetrid, mumps, punetised revaktsineerimisega¹³ <i>Allikas: Terviseamet</i>	91,5 (2016. a)	≥95%	≥95%	≥95%	≥95%

¹⁰ Mõõdik näitab mitu leetrite, punetiste ja poliomüeliidi kohaliku levikuga juhtu on Eestis olnud.

¹¹ Mõõdik näitab mitu protsenti grippi haigestunud elanike analüüsides on saadetud laborisse kinnitamisele.

¹² Mõõdik näitab mitu protsenti 1-aastastest lastest on hõlmatud rotaviirusvaktsiiniga.

¹³ Mõõdik näitab mitu protsenti 14-aastastest lastest on kaetud leetrite, mumps, punetiste revaktsineerimisega.

13-aastaste tütarlaste hõlmatus inimese papilloomiviiruse vastase vaktsiini 1. doosiga <i>Allikas: Terviseamet</i>	65% 1. doosiga, 25% 2. doosiga	70%	75%	80%	85%
MRSA osakaal verekülvidest ja EARS-Net baasil Terviseameti kesklaborist aastas <i>Allikas: Terviseamet</i>		4%	3%	<3%	<3%
Karbapeneem resistentse Enterobacterales osakaal verekülvidest ja EARS-Net baasil Terviseameti kesklaborist aastas <i>Allikas: Terviseamet</i>		3%	2%	1%	1%

155 Nakkushaiguste seire korraldamine (TA)

Terviseamet pädeva asutusena korraldab nakkushaiguste seiret ja registri pidamist ning nakkushaiguste levikutendentside määramist ja hindamist. Teenuse aluseks on nakkushaiguste ennetamise ja tõrje seadus ja selle rakendusaktid.

156 Labori referentteenuse osutamine (TA)

Labori referentteenuste osutamine sisaldab nakkushaiguste diagnoosimist ja registreerimist ning muude referentslabori ülesannete täitmist. Teenust osutatakse HI-viiruse, tuberkuloosi ja mükobakterioosi tekitajate, gripi ja muude respiratoorsete viiruste ning osaliselt muude bakteriaalsete nakkustekitajate (*Salmonella*, *Campylobacter*, *E.coli*, *C. diphtheriae*) ja antimikroobse resistentsuse suhtes. Teenust osutatakse nakkushaiguste ennetamise ja tõrje seaduse alusel.

234 Mikroobide resistentsuse tekke ja leviku ohjamine (TA)

Terviseamet pädeva asutusena korraldab antimikroobse resistentsuse seiret ning levikutendentside määramist ja hindamist. Korraldab antibiootikumide väljakirjutamise ja otstarbeka kasutamise uuringu ning eri sihtrühmade teavitamist mikroobide resistentsuse ohtudest ja nende ennetamise võimalustest.

157 Epideemiatõrje tegevuste korraldamine (TA)

Terviseamet pädeva asutusena korraldab epidemioloogiliste uuringute tegemist, tõrjemeetmete korraldamist, epideemiatõrje plaanide kooskõlastamist, rahvusvahelise kiirteavituse täitmist ning järelevalve tegemist.

158 Immuniseerimiskava korraldamine (TA)

Immuniseerimisandmete kogumine, analüüsimine, avaldamine. Immuniseerimise kohtade järelevalve. Immuniseerimisalase käitumise uuringud ja tegevused selle parandamiseks. Immuniseerimisalane teavitus ja kommunikatsioon. Ravimite jaotamine, säilitamine, väljastamine. Veebilehe vaksineeri.ee pidamine.

Programmi rahastamiskava

Juhtimis- tasand	Jrk nr	Nimetus	Vastutaja	Eelarve jaotus	2018	2019	Muutus, eur	Muutus, %	2020	2021	2022
Meede	1.1.	Tervist toetava elukeskkonna arendamine ja elukeskkonnast tulenevate terviseriskide vähendamine		Kulud	- 5 191 000	- 5 102 000	89 000	-1,7%	- 5 355 000	- 5 380 000	- 5 376 000
				Mitte- rahalised kulud	-335 000	-335 000	0	0,0%	-335 000	-335 000	-335 000
Tegevus	1.1.1.	Tervise säilimist ja parendamist soodustava elukeskkonna poliitika kujundamine ja elluviimise korraldamine		Kulud	-327 000	-344 000	17 000	5,2%	-344 000	-345 000	-341 000
Teenus	97	Säästva ja tervist toetava ning parendava elukeskkonna reguleerimine ning terviseteadlikkuse edendamine	SoM		-327 000	-344 000	17 000	5,2%	-344 000	-345 000	-341 000
Tegevus	1.1.2.	Keskkonnatervise riskide hindamine, ennetamine ja ohjamine ning järelevalve		Kulud	-4 864 000	-4 758 000	-106 000	-2,2%	-5 011 000	-5 035 000	-5 035 000
				Mitte- rahalised kulud	-335 000	-335 000	0	0,0%	-335 000	-335 000	-335 000
Teenus	85	Hea laboritava funktsiooni rahastamine	SoM		-10 000	-10 000	0	0,0%	-10 000	-10 000	-10 000
Teenus	143	Vee terviseohutuse korraldamine	TA		-1 047 000	-718 000	-329 000	-31,4%	-758 000	-759 000	-759 000
Teenus	145	Haridus- ja sotsiaalasutuste terviseohutuse korraldamine	TA		-783 000	-669 000	-114 000	-14,6%	-708 000	-711 000	-711 000
Teenus	151	Biotsiidi registreerimistunnistuste ja lubade taotlemine, detergendi turustamiseks erandi taotlemine	TA		-93 000	-123 000	30 000	32,3%	-116 000	-116 000	-116 000
Teenus	152	Kemikaalide turustamiseelsete tegevuste korraldamise taotlemine	TA		-254 000	-263 000	9 000	3,5%	-266 000	-267 000	-267 000
Teenus	153	Toodete terviseohutuse korraldamine	TA		-547 000	-360 000	-187 000	-34,2%	-478 000	-480 000	-480 000
Teenus	154	Ilu-, isiku- ja majutusteenuste terviseohutuse ja hügieeninõuete järelevalve	TA		-172 000	-248 000	76 000	44,2%	-251 000	-253 000	-253 000
Teenus	233	Tasuliste tervisekaitseteenuste saamine	TA		-1 951 000	-2 377 000	426 000	21,8%	-2 432 000	-2 446 000	-2 446 000
Teenus	279	Planeeringute ja füüsilistest teguritest (v.a ioniseeriv kiirgus) tingitud terviseohtude hindamine	TA		-342 000	-325 000	-17 000	-5,0%	-327 000	-328 000	-328 000
Meede	1.2.	Nakkushaiguste seire, ennetamise ja tõrje korraldamine		Kulud	-5 776 000	-1 918 000	-3 858 000	-66,8%	-2 055 000	-2 066 000	-2 066 000
				Mitte- rahalised kulud	-57 000	-57 000	0	0,0%	-57 000	-57 000	-57 000
Tegevus	1.2.1.			Kulud	-5 776 000	-1 918 000	- 3 858 000	-66,8%	-2 055 000	-2 066 000	-2 066 000

		Nakkushaiguste seiramine, ennetamine ja tõrjumine ning riikliku immuniseerimiskava rakendamine		Mitte-rahalised kulud	-57 000	-57 000	0	0,0%	-57 000	-57 000	-57 000
Teenus	94	Riiklikus immuniseerimiskavas olevate immuunpreparaatide tagamine sihtrühmadele	SoM		-3 854 000	0	-3 854 000	-100,0%	0	0	0
Teenus	155	Nakkushaiguste seire korraldamine	TA		-801 000	-828 000	27 000	3,4%	-848 000	-853 000	-853 000
Teenus	156	Labori referentteenuse osutamine	TA		-149 000	-250 000	101 000	67,8%	-258 000	-258 000	-258 000
Teenus	157	Epidemiatõrje tegevuste korraldamine	TA		-350 000	-351 000	1 000	0,3%	-399 000	-401 000	-401 000
Teenus	158	Immuniseerimiskava korraldamine	TA		-660 000	-502 000	-158 000	-23,9%	-560 000	-564 000	-564 000
Teenus	234	Mikroobide resistentsuse tekke ning leviku ohjamine	TA		-19 000	-44 000	25 000	131,6%	-47 000	-47 000	-47 000

Keskkonna tervise programmi 2019. aasta teenuste olulisemad muudatused

Teenuse nr 143 „Vee terviseohutuse korraldamine“, nr 153 „Toodete terviseohutuse korraldamine“ ja nr 233 „Tasuliste tervisekaitseteenuste saamine“ maksumuse muudatused on seotud kinnisvara kulude jaotusvalemi muutmisega teenuste vahel seoses Terviseameti hoone (Paldiski mnt 81, Tallinn) ruumide kulude sidumisega laborite tasuliste tervisekaitse teenuste osutamisega.

2018. aastal oli meetme 1.2 „Nakkushaiguste seire, ennetamise ja tõrje korraldamine“ alla kaks tegevust: 1.2.1 „Nakkushaiguste seiramine, ennetamine ja tõrjumine“ ja 1.2.2 „Riikliku immuniseerimiskava rakendamine“, mille alla kuulusid teenused nr 94 ja 158. 2019. aastal antakse teenus nr 94 „Riiklikus immuniseerimiskavas olevate immuunpreparaatide tagamine sihtrühmadele“ üle Eesti Haigekassale, kes hakkab muuhulgas korraldama hanke- ja eelarveplaanide koostamist, immuunpreparaatide tsentraalsete ostude, ravimite jaotusvõrgu ja logistika korraldamist ning immuunpreparaatide kasutamise jälgimist. Seetõttu kaotati tegevus 1.2.2 ning teenus nr 158 „Immuniseerimiskava korraldamine“ liideti tegevusega 1.2.1 „Nakkushaiguste seiramine, ennetamine ja tõrjumine ning riikliku immuniseerimiskava rakendamine“.

Laiendatakse labori referentteenust (teenus 156). Nakkushaiguste ennetamise ja tõrje seaduse nõuete kohaselt tekib võimekus tagada referentteenus invasiivsete bakteriaalsete nakkushaiguste tekitajate (meningokokk, pneumokokk, listeria) ning antimikroobse resistentsuse tuvastamiseks.

Programmi juhtimiskorraldus

Keskkonnatervise programmi elluviimist ja seiret koordineerib rahvastiku tervise arengukava juhtkomisjon, mille ülesanded on:

- juhtida arengukava ja programmide elluviimist;
- teha programmi koostamisel ettepanekuid;
- osaleda programmi tulemusaruande hindamisel;
- täita EL-i ühtekuuluvuspoliitika perioodi 2014–2020 rakenduskava¹⁴ prioriteetse suuna nr 2 „Sotsiaalse kaasatuse suurendamine“ ja prioriteetse suuna nr 3 „Tööturule juurdepääsu parandamine ja tööturult väljalangemise ennetamine“ järgmiste meetmete¹⁵ valdkondliku komisjoni¹⁶ ülesandeid:
  - meede 2.3 „Alkoholi liigtarvitamise, sh alkoholisõltuvuse, ennetuse, varajase avastamise ning nõustamis- ja raviteenuse arendamine ja rakendamine“;
  - meede 2.4 „Kättesaadavate ja kvaliteetsete tervishoiuteenuste tagamine tööhõives püsivuse ja hõivesse naasmise suurendamiseks“.¹⁷

Programmi eelnõu esitatakse hiljemalt iga aasta 15. veebruaril rahvastiku tervise arengukava juhtkomisjonile arutamiseks. Valdonna eest vastutav minister esitab programmi eelnõu Rahandusministeeriumile riigi eelarvestrateegia koostamiseks hiljemalt iga aasta 1. märtsil strateegilise juhtimise infosüsteemis (SJIS). Programmi eelnõu avalikustatakse pärast riigieelarve eelnõu Vabariigi Valitsusele esitamist (hiljemalt 1. oktoobril) Sotsiaalministeeriumi kodulehel. Programmi kinnitab valdkonna eest vastutav minister pärast riigieelarve seaduse vastuvõtmist ning Sotsiaalministeerium avalikustab selle ministeeriumi kodulehel 15 tööpäeva jooksul riigieelarve Riigikogus vastuvõtmisest arvates. Programmi muudetakse vajaduse korral üks kord aastas koos vastava aasta riigieelarve seaduse muutmisega.

Programmi rahastamiskava koostamisel lähtutakse riigieelarve seadusest ja selle rakendusaktidest. Rahastamiskava sisaldab kõiki allikaid (sh välisvahendeid). Programmi rahastamiskava esitatakse riigieelarve infosüsteemis (REIS).

Programmi tulud, kulud ja finantseerimistingimused on kinnitatud 2019. aasta riigieelarve seadusega. Meetmete eelarved on kinnitatud ministri liigendusega. Programmidevahelised eelarvemuudatused tehakse üks kord aastas vastava aasta riigieelarve seaduse muutmisega. Struktuurivahenditega seotud muudatusi kajastatakse vahepealsel perioodil toetuse andmise tingimuste käskkirjades.

Programmi seire toimub vähemalt üks kord poolaastas (veebruaris ja septembris). Sotsiaalministeerium koostab igal aastal programmi rakendamise kohta tulemusaruande. Programmi täitmise esialgne tulemusaruanne esitatakse hiljemalt iga aasta 15. veebruaril rahvastiku tervise arengukava juhtkomisjonile arutamiseks. Valdonna eest vastutav minister esitab selle valdkonna arengukava tulemusaruande koosseisus Rahandusministeeriumile riigi eelarvestrateegia koostamiseks hiljemalt iga aasta 1. märtsil. Valdonna arengukava tulemusaruanne esitatakse Vabariigi Valitsusele kinnitamiseks igal aastal hiljemalt 30. aprilliks.

Keskkonnatervise programmi programmijuht on Sotsiaalministeeriumi terviseala asekanstler. Programmijuhi ülesandeks on programmi koostamise ja uuendamise eestvedamine, elluviimise ja seire koordineerimine, programmi ja tulemusvaldkonna arengukava vahelise sidususe tagamine ning infovahetuse korraldamine ja komisjoni kaasamine.

¹⁴ Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava <http://www.struktuurifondid.ee/rakenduskava/>

¹⁵ Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava meetmete nimekiri koos jõustunud õigusaktide ja seletuskirjadega <http://www.struktuurifondid.ee/struktuuritoetuse-seaduse-meetmepohised-oigusaktid-2/>

¹⁶ Perioodi 2014–2020 struktuuritoetuse seadus <https://www.riigiteataja.ee/akt/121062014001>

¹⁷ Meetmepohised õigusaktid <http://www.struktuurifondid.ee/et/oigusaktid/meetmepohised/2014-2020>

Juhtkomisjoni teenindab tehniliselt Sotsiaalministeeriumi nutika arengu toetamise osakond.